

„Ich habe mich hingekniet und die Erde geküsst“

Thanasis Karajannis, 10. Januar 1932,
Thourio bei Orestiada, Ingenieur

Meine Familie stammt aus Thourio, das ist ein Dorf südlich von Orestiada. Ich hatte fünf Geschwister, allerdings habe ich meinen zwei Jahre vor mir geborenen Bruder nicht kennengelernt, er ist kurz nach der Geburt gestorben. Meine Eltern waren Bauern – wie die meisten Menschen im Evros-Gebiet. Einer meiner Brüder ist im Bürgerkrieg gefallen, meine älteste Schwester starb 1992. Aber zwei Schwestern leben noch – eine in Ioannina und die andere im Heimatdorf Thourio.

Griechenland habe ich am 20. August 1948 verlassen, da war ich gerade 16 Jahre alt und hatte bereits zwei Jahre lang in den Reihen der Demokratischen Armee gekämpft. Den Entschluss, Griechenland zu verlassen, habe ich selbstständig getroffen. Eines Tages kamen Partisanen in unser Dorf und fragten, wer von uns Kindern ins Ausland gehen würde. Ich meldete mich sofort, denn das Leben im Dorf war inzwischen zum Martyrium geworden. Mein Vater war von Regierungssoldaten mehrfach verhaftet und geschlagen worden. Eines Tages war es besonders schlimm, als sie ihn halbtot geprügelt nach Hause brachten. Im Grunde waren wir täglich dem Terror der Regierungstruppen ausgesetzt. Ich musste also nicht lange überlegen und begab mich zu der Sammelstelle, die die Partisanen für die Flüchtlinge auf dem Friedhof des Dorfes eingerichtet hatten. Da sich auch mein Vater zur Flucht entschlossen hatte, fiel mir der Schritt nicht sonderlich schwer.

Während unserer Flucht wurde unser Treck von Flugzeugen der Regierungarmee beschossen. Ich hatte Glück und überlebte. Am 4. April 1950 kamen wir in Berkowiza (Bulgarien) an, wo sich eine zentrale Sammelstelle für die griechischen Kinder befand. Im Sommer desselben Jahres kam ich nach Radebeul. Ursprünglich stand ich gar nicht auf der Liste der Kinder, die nach Deutschland gehen sollten. Aber mein Vater hatte mit Erfolg interveniert. Er war wohl überzeugt, dass wir dort eine bessere Ausbildung bekommen würden als in den anderen Volksdemokratien. Ich weiß nicht, wie er das hinbekommen hat, aber es war ihm gelungen, mich als Betreuer für noch jüngere Flüchtlinge anzumelden. Manche waren tatsächlich gerade einmal sechs oder sieben Jahre alt. Da ich von

«Γονάτισα και φίλησα τη γη»

Θανάσης Καραγιάννης, 10 Ιανουαρίου 1932,
Θούριο κοντά στην Ορεστιάδα, Μηχανικός

Η οικογένειά μου κατάγεται από το Θούριο, ένα χωριό νότια της Ορεστιάδας. Είχα πέντε αδέρφια, αλλά δεν γνώρισα ποτέ τον αδελφό μου που γεννήθηκε δύο χρόνια πριν από μένα, γιατί πέθανε λίγο μετά τη γέννησή του. Οι γονείς μου ήταν, όπως οι περισσότεροι άνθρωποι στην περιοχή του Έβρου, αγρότες. Ένας από τους αδελφούς μου σκοτώθηκε στον εμφύλιο πόλεμο, η μεγαλύτερη αδελφή μου πέθανε το 1992, αλλά δύο αδελφές μου ζουν ακόμη, η μία στα Ιωάννινα και η άλλη στο χωριό που γεννήθηκα, το Θούριο.

Έφυγα από την Ελλάδα στις 20 Αυγούστου 1948, όταν ήμουν μόλις 16 ετών και είχα ήδη πολεμήσει για δύο χρόνια στις τάξεις του Δημοκρατικού Στρατού. Πήρα την απόφαση να φύγω από την Ελλάδα μόνος μου. Μια μέρα ήρθαν στο χωριό μας αντάρτες και ρώτησαν ποιο από τα παιδιά μας θα πήγαινε στο εξωτερικό. Εγώ προσφέρθηκα αμέσως, γιατί η ζωή στο χωριό είχε γίνει στο μεταξί μαρτύριο. Ο πατέρας μου συνελήφθη και ξυλοκοπήθηκε πολλές φορές από κυβερνητικούς στρατιώτες. Μια μέρα ήταν ιδιαίτερα άσχημα, όταν τον έφεραν στο σπίτι βασανισμένο και μισοπεθαμένο. Βασικά ήμασταν κάθε μέρα εκτεθειμένοι στον τρόπο του κυβερνητικού στρατού. Έτσι δεν χρειάστηκε να σκεφτώ πολύ και πήγα στο σημείο συγκέντρωσης που είχαν στήσει οι αντάρτες για τους πρόσφυγες στο νεκροταφείο του χωριού. Δεδομένου ότι και ο πατέρας μου είχε αποφασίσει να φύγει, το βήμα δεν ήταν για μένα ιδιαίτερα δύσκολο.

Κατά τη διάρκεια της διαφυγής μας, η ομάδα μας δέχτηκε πυρά από αεροπλάνα του κυβερνητικού στρατού. Ήμουν τυχερός και επέζησα. Στις 4 Απριλίου 1950 φτάσαμε στην Μπέρκοβιτσα (Βουλγαρία), όπου υπήρχε ένα κεντρικό σημείο συγκέντρωσης Ελληνόπουλων. Το καλοκαίρι του ίδιου έτους ήρθα στο Ράντεμποϊλ. Αρχικά δεν ήμουν στη λίστα των παιδιών που θα έρχονταν στη Γερμανία. Αλλά ο πατέρας μου παρενέβη με επιτυχία. Ήταν μάλλον πεπεισμένος ότι εκεί θα είχαμε καλύτερη εκπαίδευση από ό,τι στις άλλες λαϊκές δημοκρατίες. Δεν ξέρω πώς τα κατάφερε, αλλά κατόρθωσε να με εγγραφεί ως κηδεμόνα ακόμα μικρότερων σε ηλικία προσφυγόπουλων. Κάποιοι από αυτούς ήταν μόλις έξι ή

meinem Vater entsprechend instruiert war, blieb ich ruhig, obwohl ich bei der Verlesung der Namen für das Deutschland-Kontingent nicht dabei war.

Natürlich löste der Zielort Deutschland bei mir zunächst Bedenken aus, schließlich hatte ich noch die Okkupation der Wehrmacht in Erinnerung. Aber ich glaubte den Erzählungen der Älteren, die uns beruhigten, wir kämen in ein anderes, ein freies und antifaschistisches Deutschland. Bereits die ersten Eindrücke angesichts des herzlichen Empfangs unmittelbar nach dem Überschreiten der Grenze von der Tschechoslowakei her waren überwältigend. In Bad Schandau wurden wir unter anderem von Angehörigen der Organisation Freie Deutsche Jugend begrüßt. An eines der Lieder, die sie sangen, kann ich mich noch erinnern: „Bau auf, bau auf, Freie Deutsche Jugend, bau auf. Für eine bessere Zukunft richten wir die Heimat auf.“ Zwar verstand ich damals den Text nicht, aber da ich das Lied noch oft hörte, erschloss sich mir später der Inhalt.

Die erste Station in Deutschland war Bischofswerda, wo wir nach vier Tagen Zugfahrt einer gründlichen Körperreinigung unterzogen wurden. Viele der Kinder waren verlaust. Hier bekamen wir auch neue Kleidung. Als Gruppenbetreuer hielt ich Kontakt zu Vertretern der Organisation „Volkssolidarität“, die uns mit Nahrungsmitteln und Süßigkeiten versorgten. Die Stimmung unter den Kindern lässt sich nicht eindeutig beschreiben. Auf der einen Seite waren alle froh, den Kriegswirren entronnen zu sein. Auf der anderen Seite mussten sie sich erst an die neue Situation in einem fremden Land und den schmerzenden Verlust von Eltern, Geschwistern und Freunden gewöhnen.

Probleme bereitete vielen von uns das Erlernen der deutschen Sprache. Wir mussten 25 Wörter pro Tag lernen. Außerdem wurden wir dazu verdonnert, im Heim von Montag bis Freitag nur Deutsch zu sprechen. Von den Heimbetreuern gab es entsprechende Einschätzungen der jeweiligen Leistungen.

Nach meinem Aufenthalt und dem Schulabschluss in Radebeul wurde ich mit etwa 60 weiteren Griechen nach Wernigerode zur Lehre als Tischler geschickt. Wir waren in zwei Hotels untergebracht. Andere von uns machten ihre Berufsausbildung im dortigen Werk Elektromaschinenbau. Wie schon in der Schule hatten wir auch während unserer Lehre gute Beziehungen zu den deutschen Lehrlingen, die uns halfen, wo sie nur konnten.

Thanasis Karajannis / Θανάσης Καραγιάννης (Foto: S. Grütz)

επτά ετών. Αφού είχα λάβει τις ανάλογες οδηγίες από τον πατέρα μου, παρέμεινα ήρεμος, παρόλο που δεν ήμουν παρών, όταν διαβάστηκαν τα ονόματα για την ομάδα της Γερμανίας.

Φυσικά, ο προορισμός Γερμανία μου προκάλεσε αρχικά ανησυχίες, άλλωστε θυμόμουν ακόμα την κατοχή από τη Βέρμαχτ. Πίστεψα όμως τις ιστορίες των ηλικιωμένων που μας καθησύχαζαν, ότι ερχόμασταν σε μια διαφορετική, ελεύθερη και αντιφασιστική Γερμανία. Οι πρώτες μας εντυπώσεις από τη θερμή υποδοχή που μας έγινε αμέσως μετά το πέρασμα των συνόρων της Τσεχοσλοβακίας ήταν συγκλονιστικές. Στο Μπαντ Σαντάου μας υποδέχτηκαν, μεταξύ άλλων, μέλη της οργάνωσης Ελεύθερη Γερμανική Νεολαία (FDJ). Μπορώ ακόμα να θυμηθώ ένα από τα τραγούδια που τραγουδούσαν: «Χτίστε, χτίστε, χτίστε, χτίστε, Ελεύθερη Γερμανική Νεολαία, χτίστε. Πια ένα καλύτερο μέλλον θα χτίσουμε την πατρίδα!». Τότε δεν καταλάβαινα τα λόγια, αλλά επειδή άκουγα το τραγούδι συχνά, το περιεχόμενό του μου έγινε αργότερα κατανοητό.

Η πρώτη στάση στη Γερμανία ήταν η Μπισοφσβέρντα, όπου πλυθήκαμε επιμελώς μετά από τέσσερις ημέρες στο τρένο. Πολλά από τα παιδιά είχαν ψείρες. Εδώ μας έδωσαν επίσης καινούργια ρούχα. Ως επόπτης της ομάδας, διατηρούσα επαφή με εκπροσώπους της οργάνωσης «Volkssolidarität» («Λαϊκή Αλληλεγγύη»), οι οποίοι μας έδωσαν φαγητό και γλυκά. Η διάθεση μεταξύ των παιδιών δεν μπορεί να περιγραφεί σαφώς. Από τη μία πλευρά, ήταν όλα ευτυχισμένα που ξέφυγαν από το χάος του πολέμου. Από την άλλη πλευρά, έπρεπε να συνηθίσουν τη νέα κατάσταση σε μια ξένη χώρα και την οδυνηρή απώλεια γονέων, αδελφών και φίλων.

Η εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας αποτελούσε για πολλούς από εμάς πρόβλημα. Έπρεπε να μαθαίνουμε 25 λέξεις την ημέρα. Επιπλέον, μας διέταξαν να μιλάμε στο σπίτι από Δευτέρα έως Παρασκευή μόνο γερμανικά. Οι επόπτες του ιδρύματος αξιολογούσαν ανάλογα την απόδοσή μας.

Μετά την παραμονή μου και την αποφοίτησή μου από το σχολείο στο Ράντεμποϊλ, με έστειλαν στο Βερνιγκερόντε μαζί με άλλους 60 περίπου Έλληνες, για να μάθω το επάγγελμα του ξυλουργού. Φιλοξενηθήκαμε σε δύο ξενοδοχεία. Άλλοι από εμάς έκαναν την επαγγελματική τους κατάρτιση στο εκεί εργοστάσιο ηλεκτρολογίας. Όπως και στο σχολείο, έτσι και κατά τη διάρκεια της μαθητείας μας είχαμε καλές σχέσεις με τους Γερμανούς μαθητευόμενους, οι οποίοι μας βοηθούσαν, όπου μπορούσαν.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1954 ήρθα στη Λειψία, όπου έλαβα δουλειά στο εργοστάσιο κατασκευής μοντέλων Saxo. Μετά από ένα διάλειμμα άνω του